

Міністерство освіти і науки України
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Навчально-науковий інститут філології
*Кафедра теорії та практики перекладу романських мов імені Миколи
Зерова*

**ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ІТАЛІЙСЬКОЇ ПОЕЗІЇ
УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ
(НА МАТЕРІАЛІ ТВОРЧОГО ДОРОБКУ АДИ НЕГРІ)**

Кваліфікаційна робота
освітнього ступеня «бакалавр»
студентки 4 курсу бакалаврату
освітньої програми «*Переклад з
італійської та англійської мов*»,
спеціальність – *035 Філологія*
Олександра Андріївна МАРИНИЧЕНКО

Науковий керівник:
доктор філософії, асист. Олеся ВЕКЛИЧ
Рецензент:
асист. Ольга БОГДАНОВА

«Допущено до захисту»
на засіданні кафедри
*теорії та практики перекладу
романських мов імені Миколи Зерова*
Протокол № 9/1-2 від «25» червня 2024 року

завідувач кафедри (підпис)
д.філол.н., проф. Ірина СМУЩИНСЬКА

КИЇВ
2024

АНОТАЦІЯ

Бакалаврську роботу присвячено дослідженню питання особливостей перекладу італійської поезії українською мовою. Задля досягнення поставленої мети, у першому теоретичному розділі було розкрито тему специфіки структури, системи художньої образності, культурно-прагматичної складової поетичних текстів, їхнього перекладу. Крім того, було визначено релевантні для дослідження тропи, перекладацькі стратегії та трансформації. Другий практичний розділ стосується безпосередньо аналізу перекладу італомовних поетичних текстів українською мовою на матеріалі творчого доробку видатної італійської письменниці Ади Негрі.

Згідно з результатами дослідження, переклад поетичних текстів — комплексний процес, що вимагає глибокого розуміння лінгвокультурних особливостей як мови оригіналу, так і мови перекладу; застосування великої кількості перекладацьких трансформацій; адаптацію сенсів з урахуванням ритмомелодики оригінального тексту.

З огляду на те, що саме в поезії реалізується експресивно-художній мовний потенціал, літературознавче дослідження дає змогу поглибити розуміння унікальних рис двох мов, специфіки міжкультурної комунікації.

Результати дослідження можуть стати вагомим внеском у перекладознавчі студії, проторувати шлях для подальших досліджень у цій галузі.

Ключові слова: *художній переклад, поезія, аналіз, тропи, перекладацькі трансформації*

ANNOTATION

This bachelor's thesis is dedicated to the study of the peculiarities of translation of Italian poetry into Ukrainian. For this purpose, the first theoretical chapter deals with the specifics of the structure, the plurality of tropes, the cultural aspect of poetic texts, and their translation. Additionally, particular tropes, translation strategies and transformations relevant to the study were pinpointed. The second practical chapter covers the analysis of the translation of Italian poetic texts into Ukrainian on the basis of the works of the prominent Italian writer Ada Negri.

According to the results of the study, translation of poetic texts is a complex process that requires a deep understanding of the linguistic and cultural features of both the source and target languages; the use of a large number of translation transformations; and the adaptation of meanings to the rhythmic melody of the original text.

Given that it is in poetry that the expressive and artistic linguistic potential is realised, literary studies allow us to deepen our understanding of the unique features of the two languages and the specifics of intercultural communication.

The results of the study can make a significant contribution to translation studies and pave the way for further research in this area.

Keywords: *literary translation, poetry, analysis, tropes, translation transformations*

ЗМІСТ

АНОТАЦІЯ	2
ANNOTATION	3
ЗМІСТ	4
ВСТУП	6
РОЗДІЛ I: ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПОЕТИЧНОГО ПЕРЕКЛАДУ: СКЛАДОВІ, РІВНІ, АСПЕКТИ	8
1.1. Лінгвостилістичні особливості ліричного підстилю художнього стилю мови	8
1.2. Формотворчі елементи поетичного тексту.....	11
1.2.1. Денотативне і конотативне значення слів.....	11
1.2.2. Ритм як унікальна мовна організація тексту.....	11
1.2.3. Віршовий розмір: роль, специфіка, відтворення при перекладі	13
1.2.5. Версифікація як форма унікальної організації тексту	14
1.3. Елементи художньої образності поетичного тексту	14
1.4. Особливості перекладу текстів ліричного підстилю художнього стилю: специфіка, перекладацькі трансформації	17
1.5. Культурно-прагматичні аспекти художнього перекладу	20
1.6. Основні перекладацькі стратегії у перекладі поетичних текстів.....	22
1.7. Роль Ади Неґрі в італійському літературному процесі. Індивідуальні особливості поетичної творчості авторки.	23
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ I	25
РОЗДІЛ II: СПЕЦИФІКА ПЕРЕКЛАДУ ТЕКСТІВ ЛІРИЧНОГО ПІДСТИЛЮ ХУДОЖНЬОГО СТИЛЮ З ІТАЛІЙСЬКОЇ МОВИ НА УКРАЇНСЬКУ НА ПРИКЛАДІ ПОЕЗІЇ АДИ НЕґРІ	26
2.1. Підходи П. Грабовського та Лесі Українки до відтворення структурних та лексико-граматичних особливостей поетичних текстів Ади Неґрі	26
2.1.1. Питання збереження структури італомовного тексту у перекладі українською. Підходи П. Грабовського та Лесі Українки.....	26
2.1.2. Роль граматичних особливостей у контексті перекладу з італійської на українську	29
2.1.3. Лексичні модифікації у перекладі поетичних творів Ади Неґрі українською мовою.....	31
2.1.4. Аналіз перекладацьких трансформацій, застосованих у перекладах ліричних творів Ади Неґрі	32
2.2. Особливості відтворення системи художньої образності поетичного тексту при перекладі.....	33
2.2.1. Роль повторів у поезії Ади Неґрі. Проблема їхнього перекладу	33
2.2.2. Специфіка перекладу метафор в контексті італійсько-українського	

перекладу	35
2.2.3. Особливості відтворення епітетів в італійській поезії українською мовою	37
2.2.4. Порівняння як елемент художньої образності ліричного твору в італійській та українській мовах, його відтворення при перекладі.....	39
2.3. Перекладацькі стратегії відтворення культурно-прагматичного аспекту творчости Ади Негрі	40
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ II	44
ВИСНОВОК	45
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	47
RIASSUNTO.....	53
ДОДАТОК А: Перекладацькі трансформації у поетичних текстах виписані методом суцільної вибірки	55
ДОДАТОК Б: Статистичні показники використання перекладацьких трансформацій	69

ВСТУП

Художній переклад є формою міжлітературної, а отже міжкультурної комунікації. Він не лише відіграє важливу роль у літературному процесі, а й втілює естетичну функцію мови. Винятковою рисою художнього перекладу є його смислова вільність, водночас основною метою є радше не точне відтворення інформації мовою перекладу, а збереження естетичного впливу тексту.

Переклад поетичних текстів – різновид художнього перекладу, не лише точного відтворення основної ідеї оригінального твору, а й передачі системи його образів, з використанням фонетичних, стилістичних, лексичних та синтаксичних художніх засобів.

Станом на сьогодні твори Ади Негрі, класикині італійської літератури, перекладено багатьма мовами світу. Зокрема на українську вірші поетеси перекладалися такими видатними постатями як Леся Українка та Павло Грабовський, чії перекладацькі підходи мають як певні схожості, так і відмінності.

Метою виконання дипломної роботи є встановлення основних стилістичних, синтаксичних, культурно-прагматичних, а також лексико-граматичних особливостей перекладу італійської поезії українською мовою. Реалізація мети полягає у розв'язанні таких **завдань**:

— визначити граматичні, синтаксичні, лексико-семантичні особливості поетичних текстів

— з'ясувати індивідуальні, культурно-прагматичні особливості поезії Ади Негрі й особливості їхнього відтворення українською мовою

— здійснити аналіз перекладу на всіх мовних рівнях

— встановити кількість використаних перекладацьких трансформацій та дослідити чинники, що зумовили їхнє використання

Об'єктом дослідження виступає поезія Ади Негрі, її переклади П. Грабовським та Лесею Українкою.

Предметом дослідження є визначальні риси перекладених поезій на всіх рівнях, специфіка як перекладу італійської поезії загалом, так і індивідуальні риси стилів перекладу П. Грабовського й Лесі Українки зокрема.

Під час дослідження застосовуватиметься широкий спектр **методів** задля всебічного, об'єктивного і ґрунтовного аналізу різних аспектів перекладу італомовних поетичних текстів українською мовою. В основу дослідження ляже літературознавчий аналіз, з допомогою якого ми встановимо основні стилістичні риси, елементи художньої образності та особливості ідіостилю авторки для подальшого вивчення. Порівняльний аналіз використовуватиметься для встановлення структурних, лексико-граматичних, культурно-прагматичних відмінностей між оригінальними текстами і перекладом та їхнього подальшого дослідження. Для визначення загальної кількості перекладацьких трансформацій використовуватиметься метод суцільної вибірки. Перекладознавчий аналіз дозволить дослідити чинники, що зумовили використання тих чи інших перекладацьких трансформацій, оцінити адекватність перекладу.

РОЗДІЛ I: ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПОЕТИЧНОГО ПЕРЕКЛАДУ: СКЛАДОВІ, РІВНІ, АСПЕКТИ

1.1. Лінгвостилістичні особливості ліричного підстилю художнього стилю мови

Художній стиль мови — варіація літературної мови, що відтворює реальність через призму конкретно-чуттєвих образів. Першочергова функція художнього стилю — естетична. Її реалізація відбувається шляхом взаємодії автора тексту з його реципієнтом, що трансферує мовну концептуалізацію світу письменника. [40, с. 780]

Стиль написання і спосіб формулювання речень в художньому та нехудожньому текстах різоче відрізняється. Згідно з концепцією Пітера Ньюмарка, англійського лінгвіста і перекладознавця, художні тексти — це тексти про людей, імпліцитний діалог між першою і другою особами. Нехудожні тексти натомість стосуються об'єктів, а постать автора дистанціюється, оповідь ведеться від третьої особи. [34, с. 3]

Основними екстралінгвальними чинниками, які впливають на тексти художнього стилю, є соціальні, естетичні, психологічні, культурно-прагматичні тощо. [40, с. 781]

Художній стиль відіграє ключову роль у підтримці духовно-естетичного аспекту життя суспільства. Крім того, йдеться про розкриття лексично-синтаксичного потенціалу мови, що завдяки вмілому використанню мовного матеріалу, його оригінальності та художній виразності, справляє емоційно-естетичний вплив на читача й сприяє розвитку його мовного смаку. [40, с. 781]

Художня мова являє собою сукупність різних жанрів художньої літератури (драма, проза, поезія) та індивідуальних особливостей стилів авторів.

Відкритість стилістичної системи художньої літератури уподібнює її до розмовного стилю. Нерідко в ній наявні фольклорні елементи Художній стиль видозмінює і переосмислює мовні структури, не має обмежень у використанні мовних одиниць різних часових періодів, спільнот і діалектних форм. [40, с. 781]

Варто згадати також вагому роль, що відіграє художній стиль в розвитку тієї чи іншої мови. У випадку італійської й української, формування нової літературної мови приписують саме художній творчості. Творами, що ознаменували появу нової літературної мови є “Божественна комедія” Данте Аліґ'єрі (хоча за своє використання у літературі італійська народна мова (*latino volgare*) завдячує також Джованні Боккаччо і Франческо Петрарці) та “Енеїда” Котляревського. Примітним є те, що обидва тексти є саме поетичними. [33, с. 169]

З огляду на колоніальне минуле української держави, довгий час художній стиль був найрозвиненішим стилем у писемно-літературній практиці, адже на шляху у природного розвитку інших стилів стояло обмеження суспільної функції української мови.

У художній літературі з'являється і піддається різноманітним модифікаціям нормативна літературна мова, проводиться вдосконалення засобів емоційної виразності, відбувається образне відтворення дійсності через призму культурно-національних особливостей. [40, с. 781]

Художній стиль може послуговуватися елементами, притаманними всім стилям літературної мови, а також діалектизмами, історизмами, жаргонізмами, неологізмами (загальномовними та авторськими), якщо його потребує художнє відтворення дійсності. [15, с. 15]

Саме у текстах художнього стилю зароджується поетичний словник української та італійської мов, лексеми набувають символічного значення, а між словами утворюється низка стійких асоціативних зв'язків. Естетична функція полівимірного художнього слова реалізується на фоні його мовних і культурних конотацій, як текстових, так і позатекстових. Стилем-антиподом багатого на тропи й художні засоби художнього стилю є офіційно-діловий стиль. За рівнем і видом емоційної виразності художній стиль походить на публіцистичний та розмовний стилі. [40, с. 781]

Індивідуальним стилям деяких авторів притаманна максимальна стилізація розмовних діалогів. З розвитком інтелектуалізації літературної мови

активно включаються елементи наукового стилю, зокрема термінологічна лексика, в художні тексти. [25, с. 6]

Кожен жанровий різновид художнього стилю має унікальні методи використання художніх та лексичних засобів у тексті. Спосіб передачі змісту адресату, необхідність відтворення різного стилістичного тла спричинило появу стильової варіативності у прозі, поезії, драмі. Наприклад, до видів лірики відносять філософську, політичну, пейзажну, інтимну тощо. [40, с. 781]

Унікальність художнього стилю полягає в тому, що у художніх текстах наявні елементи усіх функціональних стилів, використовується широкий спектр літературних та розмовних лексичних одиниць, засобів збагачення мови.

Під час стилістичного дослідження увагу першочергово звертають на вияви художньої образності, як традиційні, так і індивідуально-авторські, які містять у собі лексичні сполуки й лінгво-семантичні зв'язки.

Найчастіше дослідженню підлягають наступні категорії художнього стилю: індивідуальний стиль, стиль конкретного твору або жанру, функціональний стиль. До кожної з них існують унікальні підходи та методи дослідження. [40, с. 781]

Своєрідною квінтесенцією художнього стилю є поезія, що характеризується великою кількістю художніх та поетичних засобів, лексичним різномаяттям.

Визначною рисою поезії, що відрізняє її від прози, є те, що в ній містяться як риси літературного, так і музичного твору. Поетичний текст вирізняється унікальним поєднанням системи художньої образності, оповідної сюжетної лінії та ритмомелодики у загальній структурі тексту.

Попри жанрові особливості, що є доволі строгими у порівнянні з іншими підстилями художнього стилю (необхідність дотримання метрики, інтонаційної структури, фонічної організації), саме у поезії чи не найлегше виокремити визначні ознаки художнього стилю: образність, естетику мовлення, поетичність, емоційну насиченість, єдність конкретності й чуттєвості в описі внутрішнього та зовнішнього світів. [12, с. 27]

1.2 Формотворчі елементи поетичного тексту

1.2.1. Денотативне і конотативне значення слів

Згідно з концепцією Лоренса Перріна [36, с. 32], кожне слово складається з 3 частин: звуку, денотації і конотації. Під звуком мається на увазі те, як слово звучить, коли його вимовляє людина, з допомогою свого мовленнєвого апарату. Денотація — об'єктивне значення слова, або ж визначення, що дається у словнику. Конотація — суб'єктивне значення слова, або ж значення, якого слово набуває перебуваючи у контексті. Наприклад:

*Коли б занедужав ти з важкої муки,
Але твої груди полум'ям **палали**; [56, с. 60]*

Денотативне значення слова “палати” — знищуватися в сильному вогні зазнавати дії всепоглинаючого вогню; давати або випромінювати яскраве світло, світитися. [38, с. 876]. У наведених вище поетичних рядках слово “палати” набуває значення пекти, спирати тощо. Таким чином, набуває в конкретному окремому контексті значення слова “палати” є конотативним.

1.2.2. Ритм як унікальна мовна організація тексту

Поезія – жанр художньої літератури, який вирізняється унікальною мовною організацією тексту. Ідеться про риму і ритм — ліричну форму відображення дійсності. [26, с. 1]

Таким чином, насамперед віршова мова від прозової відрізняється закономірною організацією структур і фонем, що у поетичному тексті упорядковуються за правилами віршового ритму. Таким чином відбувається рівномірне чергування мовних елементів. Наприклад, римування передбачає милозвучне чергування наголошених і ненаголошених складів. Унікальність мовної структури вірша досягається не шляхом кожного ритмічного засобу окремо, а під час їхньої безпосередньої злагодженої взаємодії одне з одним. [18, с. 2]

Варто зазначити, що ритм властивий не лише поетичним творам, а й музичним: у піснях, мелодіях, танцю. Основу ритму становить постійне, впорядковане, узгоджене повторення явищ, звуків чи рухів у часі. Ритм — розмірене повторюване чергування співмірних явищ впродовж певного часового періоду. [18, с. 2]

Що стосується саме віршового ритму, під віршовим ритмом мається на увазі повторення однорідних одиниць мови, з допомогою яких створюється і підкреслюється експресивність, мелодійність, яскравість та виразність поетичної мови [18, с. 2]

З огляду на унікальні особливості, притаманні віршовому ритму, його традиційно відносять до категорії естетичних ритмів, а найбільш подібним до нього є ритм музичний. Впорядковане чергування складів і наголосів у межах строфи вірша являють собою першочергову відмінність поетичної мови від прозової. [18, с. 3]

Співмірність одиниць мови може варіюватися, залежно від того, чи є наголос сталим або рухомим. До того ж на це впливає довгота чи короткість складів.

Різні системи віршування визначаються принципом сумірності, який лежить в основі подібності повторюваних мовних елементів. Наприклад, для метричної системи віршування характерне впорядковане чергування довгих і коротких складів, а силабічній системі притаманна строго визначена кількість складів у кожному рядку. Силабо-тонічна система ґрунтується на упорядкованому розташуванні наголошених складів на парних чи не парних складах з однаковими проміжками між ними. [18, с. 13]

Абсолютно всім системам віршування притаманне членування тексту на однакові за розміром відрізки, що утворює ритм. [18, с. 5]

Варто зазначити, що на відміну від метра, що являє собою поняття, що має свої унікальні особливості у кожній мові та залежить від культурних чинників та процесів розвитку художнього мовлення, ритм — універсальне явище, що існує в усіх мовах.

1.2.3 Віршовий розмір: роль, специфіка, відтворення при перекладі

Метр, або віршовий розмір — принцип сумірності віршових рядків, упорядкованість ритму. Ритм визначає кількість і тип наголосів у кожному рядку, або кількість стоп. [36]

Метр відповідає за належну і впорядковану реалізацію ритмічного малюнка, або ж специфічні випадки його порушення.

Метр є невіддільною частиною поетичного твору, що, перебуваючи у тісній взаємодії з іншими елементами вірша, створює певне емоційне тло поезії, надає йому унікального чуттєвого забарвлення.

Під час перекладу передача метру вірша становить особливий виклик, зумовлений унікальними особливостями мовного розмаїття. У випадку італійсько-українського перекладу, найчастіше намагаються відтворити розмір лише частково, нехтуючи збереженням кількості стоп, якщо це не є можливим.

Рима — наявність однакових чи подібних звуків у кінці двох чи більше слів. Найпоширенішим типом рими є кінцеві рими, що розташовуються у кінці віршового рядка. Існують також внутрішні рими, що містяться всередині віршового рядка. [41, с. 273]

За частотою використання рими поділяються на банальні (зужиті) та вишукані. Банальними римами називають часто вживані рими, що від постійного використання втрачають рівень естетичності, стають звичними, шаблонними. [18, с. 22]

Деякі банальні рими вживаються настільки часто, що між спарованими словами утворюється стійкий асоціативний зв'язок, як от: *кохання-зітхання, море-горе, сонце-віконце, буття-каяття*. [18, с. 23]

До банальних рим відносять дієслівні рими, складні слова зі спільною основою, однокореневі слова з різними префіксами. Вважається, що наявність банальних рим вважаються негативно впливає на загальну естетичну вартість тексту. [18, с. 23]

Вишуканими римами називають нові, неочевидні, штучно створені (тобто рими між словами без стійкого асоціативного зв'язку) рими, що з'являються шляхом римування одиниць різних граматичних категорій. [18, с. 23]

1.2.5 Версифікація як форма унікальної організації тексту

Версифікація — унікальна система організації художнього мовлення, що формує тексти за допомогою подвійного кодування мовлення (ритмічного і мовного), що утворює унікальну поетичну одиницю — вірш, або поетичний рядок.

Іншими словами, йдеться про систему римування, мистецтво створення поезії. Згідно з уявленням мовознавців Брөгана й Премінджера [27, с. 3], існує чотири основні функції версифікації:

- 1) Привертання уваги;
- 2) Надання милозвучності тексту;
- 3) Ущільнення сенсів;
- 4) Надання текстові запам'ятовуваності.

Завданням перекладача якомога точніше відтворення всіх елементів поетичного тексту, збереження балансу між ними, дотримання принципу форми і змісту.

1.3. Елементи художньої образності поетичного тексту

Повтор — художній засіб (троп), який полягає у накопиченні певних лінгвальних елементів у тексті. Повторюваними можуть виступати як слова та словосполучення, так і речення та інші більш комплексні синтаксичні одиниці. [1, с. 90]

Основними функціями повтору є експресивізація мови, її художнє збагачення, підвищення інтенсивності семантико-стилістичних відтінків поетичного чи прозового тексту.

Класифікація повторів ґрунтується на їхньому розташуванні в тексті, серед них розрізняють зокрема анафору (повторення звуків, слів та

словосполучень на початку рядка, строфи, чи прозового уривка) і епіфору (повторення звуків, слів та словосполучень у кінці рядка, строфи, чи прозового уривка).

Метафора — комплексне і багатогранне мовне явище, суть якого полягає у проєктуванні властивостей одного об'єкта чи явища на інший. [16, с. 229]

Вона являє собою одиницю вторинної номінації, що називає та описує явище або предмет, характеризуючи його з емоційної, експресивної чи оцінної точки зору.

Метафоричне перенесення може базуватися на одній чи декількох рисах, що входять до семантичного поля вихідного слова. Номінативна метафора ґрунтується на зовнішній подібності двох об'єктів. Образна та концептуальні метафора зазвичай зіставляє не фізичні, зовнішні особливості двох явищ, а ментальні особливості.

Метафора є типом лексичної одиниці, що використовується з переносним значенням. Вона являє собою метафоричну лексико-семантичну форму лексики, яка взаємодіє своїм метафоричним варіантом через семантичну похідність і лексичну мотивацію.

Серед основних характеристик метафори визначають дуалістичність значень, образність, антропометричність, що проявляються у співвідношенні двох денотатів у процесі метафоризації, тобто взаємодії лексичного значення метафоричного образу з лексичним значенням описуваного об'єкта, предмета чи явища.

. Метафора допомагає утворювати нові значення, концепції і образи, надаючи предметам емотивну оцінку. Серед її функцій виділяють зокрема і значний прагматичний вплив на реципієнта.

Епітет можна визначити як будь-яке означення, яке використовується для виділення об'єкта, про який йде мова; визначення ознаки, яка може бути як сталою, загальновідомою, так і особливою, поміченою лише мовцем/автором і пов'язаною з певним текстом чи ідіостилем. У вузькому розумінні, епітет стосується лише художніх, емотивно-образних означень, які вирізняються

оригінальністю, нечастим використанням, унікальними смисловими конотаціями. [8, с. 1]

Диференціація цих епітетів означень має радше умовний характер, адже часто у художньому тексті загальноживане означення встановлює нові, унікальні асоціативні зв'язки.

Логічні й аналітичні означення-епітети відображають процес дослідження явищ та процесів, а також їхню систематизацію в науковій картині світу. Таким чином, епітет допомагає досягти точності, еспресивності мови, її образності та емоційності. [8, с. 3]

Важливим джерелом інформації про розвиток семантичної динаміки епітетів є художній стиль. Епітети відображають еволюцію образного мислення, зміну естетичних уявлень і вплив ліричних та епічних джерел на літературні тексти.

Найскладніші епітетні структури формуються навколо концептів, що описують зовнішність (очі, обличчя, брови, волосся, руки тощо) та внутрішній світ людини - її почуття, психічні стани, чуттєве сприйняття дійсності (біль, душа, жаль, радість, сум і т. д.).

Характерні епітети сприяють формуванню ад'єктивно-означального поля зовнішності людини, що оцінюється в культурі. Національні уявлення про красу відображаються у словах-оцінках та словах-означеннях.

Порівняння — це художній засіб, що ґрунтується на порівнянні (зіставленні) двох понять, явищ, чи їхніх властивостей. Зазвичай це відбувається з допомогою сполучників “мов”, “немов”, “наче”, “неначе”, однак інколи вони випускаються з формулювання.

Фундаментальна різниця між порівнянням та метафорою полягає в тому, що у випадку використання останньої, порівняння між двома речами відбувається радше підтекстово, і з допомогою згадки одного поняття чи явища розкривається сутність іншого. Натомість порівняння містить в собі буквальне зіставлення, вказування на подібність двох об'єктів.

1.4. Особливості перекладу текстів ліричного підстилю художнього стилю: специфіка, перекладацькі трансформації

Художній стиль мовлення — невіддільна частина розвитку кожної світової мови, що втілює не тільки естетичну, культурну й розважальну функції, а й власне мовотворчу. Це стосується й художнього перекладу. Як зазначає Максим Стріха, український мовознавець і перекладач, саме літературний переклад стає підґрунтям формування і розвитку більшості європейських мов. Йдеться про переклад Святого Письма. [20, с. 7]

Крім того, переклади сприяють певній акультурації та вибудові асоціативних зв'язків з новою культурою, а отже, зближенню двох цивілізацій. Множинність перекладів одного літературного твору, які співіснують, насправді не перешкоджає його засвоєнню, а дозволяє зануритися в глибини його смислової структури шляхом синтезу. [24. с. 6]

Однак спершу варто визначити, що таке переклад. Пітер Ньюмарк стверджує, що переклад — процес, під час якого перекладач намагається замінити певну ідею в тексті оригіналу на відповідну мовою перекладу, беручи при цьому до уваги обмеження, такі як контекст, синтаксичні та граматичні правила двох мов, систему художніх образів. Згідно з концепцією Ньюмарка, звідси випливає, що під час перекладу залучені різні фактори, і перекладач має приділяти належну увагу структурам як вихідної мови, так і мови перекладу. [35, с. 7]

Крім знання мови, що відіграє ключову роль в процесі перекладу, іншими факторами, що впливають на якість перекладу є творчий хист перекладача, відповідність оригіналу, підбір лексем, відтворення форми, змісту тощо. [35, с. 7]

З огляду на те, що це дослідження присвячено художньому перекладу, слід зупинитися та детальніше окреслити його ключові аспекти. На думку видатного американського мовознавця і дослідника Річарда Джексона [30, с. 14], художній переклад суттєво відрізняється від перекладу, який практикують на уроках мови. Джексон вважає, що основною метою художнього перекладу є не

дослівне відтворення оригіналу, а передача настроїв, тонів, голосів, звуків, реакцій тощо.

Під час перекладу художньої літератури, адекватність перекладу часто досягається не шляхом точного відтворення тексту, а за допомогою виконання відповідної заміни, відступу від оригіналу. [4, с. 43]

Кожен текст має національні, культурно-прагматичні особливості; засоби вираження, що існують виключно в мові оригіналу. Позаяк вони справляють неабиякий вплив на текст та його сприйняття в цілому, відіграючи важливу роль у реалізації зв'язності тексту, їхнє відтворення є одним з ключових завдань перекладача. [4, с. 43]

Важливою складовою художнього стилю є образ автора – його світосприйняття, крізь яке, немов через призму, відтворюється навколишня дійсність і відбувається її оцінка. [15, с. 15]

Якість художнього перекладу оцінюється за наступними критеріями [23, с. 12]:

- 1) **Точність.** Думки автора мають бути переданими точно й без змін, зі збереженням не лише основних ідей, а й усіх смислових відтінків і нюансів. Перекладач не має робити власних додавань, пояснень тощо. Це спотворило б текст оригіналу.
- 2) **Стислість.** Думки мають бути викладені лаконічно, стисло, небагатослівно.
- 3) **Ясність.** Тобто легкість розуміння думки, її викладення простою і зрозумілою мовою, уникання двозначних висловів, якщо їх не передбачає вихідний текст. має бути виконано згідно з нормами літературної мови. Необхідно, щоб кожна конструкція звучала природно мовою перекладу, без збереження чужинних мовних конструкцій.

З огляду на специфіку ліричного підстилю, переклад текстів, що до нього належать, вимагає унікального підходу, особливих навичок та вмій. [12, с. 45]

Адекватність перекладу при цьому досягається шляхом збереження семантичної відповідності, за факультативної наявності лексичних і граматичних відступів.

Ключовим аспектом при перекладі поезії є передача ритміки (строфи, рими, та ритму), ритмомелодики (алітерації, асонанси, паузи) — унікальної текстової організації, притаманної поетичним творам. [22]

Невіддільною складовою перекладу поетичних текстів є перекладацькі трансформації. У своїй статті під назвою “Поняття перекладацьких трансформацій та проблема їх класифікації” Журавель Т. В. і Хайдарі Н. І. визначають перекладацькі трансформації як *“міжмовні перетворення, перебудову вихідного тексту або заміну його елементів задля досягнення перекладацької адекватності й еквівалентності.”* [9, с. 148]

Головними особливостями перекладацьких трансформацій можна вважати їхній інтерлінгвальний характер і спрямованість на забезпечення адекватності перекладу.

Існує ціла низка різноманітних поділів та класифікацій перекладацьких трансформацій, втім в контексті перекладів поетичних текстів Ади Негрі, здійснених П. Грабовським та Лесею Українкою, а також нашого дослідження, релевантними є наступні перекладацькі трансформації:

- 1) Конкретизація — лексична трансформація, під час якої родова назва замінюється видовою, тобто словом вужчої семантики. До неї вдаються зокрема у випадках, коли у мові перекладу не існує родового поняття, використаного у тексті мовою оригіналу; [10, с. 300]
- 2) Генералізація — лексична трансформація, що полягає у заміні видової назви об’єкту родовою, тобто словом ширшої семантики; [10, с. 306]
- 3) Антонімічний переклад (формальна негативація) — це відтворення поняття під час перекладу протилежним до нього, а значення

лексеми/конструкції, що перекладається, залишається подібним; [10, с. 291]

- 4) Додавання — збагачення тексту перекладу лексичними одиницями, відсутніми в тексті оригіналу. Трансформація додавання найчастіше використовується задля належного відтворення сенсів оригіналу без порушення граматичних правил та мовних норм мови перекладу; [10, с. 48]
- 5) Вилучення — виключення з тексту перекладу лексичних елементів, що відповідно до граматичних правил та мовних норм мови перекладу входять до прихованої (імпліцитної) інформації тексту; [10, с. 50]
- 6) Перестановка (пермутація) — зміна порядку слів, словосполучень чи речень у тесті, зумовлена граматико-семантичними правилами мови перекладу, необхідністю збереження милозвучності тощо. [10, с. 314]

1.5. Культурно-прагматичні аспекти художнього перекладу

Одним з найскладніших аспектів перекладу є питання збереження мовностильових особливостей літературної течії, до якої належить оригінальний текст. Структурна впорядкованість і витончена логічність формулювання речень, притаманні класицизму; контрастність, зіставлення протилежних за значенням чи емотивним забарвленням лексичних та граматичних одиниць; лексична полісемічність символістів — усе це теж характеризує історично-культурне тло оригіналу. [23, с. 30]

Взаємовідносини культури і мови, їх двосторонній вплив одне на одного, завжди становила мовознавчий, і, відповідно, перекладознавчий інтереси. Проте впродовж останніх десятиліть поняття “культура” набуває дедалі ширшого значення. Наразі культуру розглядають не тільки як комплекс матеріально-духовних надбань нації. На зміну цьому уявленню прийшло всеохопне

тлумачення цього терміну, до якого входять історичні, ментальні та соціальні події й чинники, що справили на націю вплив. [21, с. 30]

Переклад у межах одного культурного ареалу (у цьому випадку — європейському) має свої виклики. Однак попри значні відмінності між окремими культурами в певному ареалі, з огляду на близьке розташування у менталітеті наявна низка спільних рис. Це полегшує сприйняття першотвору при перекладі, адресат якісніше розуміє ідеї твору, позаяк форма їхнього донесення є зрозумілішою. [21, с. 30]

Попри це, все ж існують певні культурно-прагматичні аспекти перекладу з італійської на українську і навпаки, що становлять виклик для перекладача. Передусім йдеться про:

1) Різниця у фундаментальних засадах духовної основи двох культур. Хоч це і не являє собою першочерговий виклик коли мова йде про італійсько-український переклад, позаяк низка культурно-прагматичних чинників обох мов зумовлена християнством та певним типом менталітету, що з ним пов'язують, усе ж існують деякі відмінності. Перш за все мова йде про різницю у світосприйнятті, зумовлену тим, що вагома частка обох народів належить до різних течій Християнства.

2) Незвичні реалії. Йдеться про традиції, вбрання, їжу, напої, побут тощо, які не є спільними для культури мови оригіналу та мови перекладу. На вибір перекладацької трансформації під час відтворення реалій можуть впливати такі фактори як їхній тип, походження, спосіб використання. [2, с. 110] Так, наприклад, для перекладу реалій, пов'язаних з мітологією, переважно застосовується дослівний переклад і транслітерація, у випадку побутових реалій найпоширенішою стратегією є одомашнення.

3) Граматичні розбіжності у мові оригіналу і мові перекладу. Відсутність граматичної категорії артикля в українській мові, наявність у ній середнього роду, чи різниця у займенникових формах — усе це ускладнює процес перекладу. Зокрема у поетичних текстах, таке поняття як артикль

безпосередньо впливає на кількість стоп у рядку, і, відповідно, на віршовий розмір.

4) Проблема гіпертексту, алюзії, посилення. Проблема полягає у відтворенні посилення на твори і контексти, широко відомі в певному мовно-культурному просторі, втім незрозумілі читачеві, що належить до іншого культурного середовища [39, с. 448]. Наприклад, використання Адою Негрі біблійного образу золотого тельця у поезії “*Наi lavorato?*” [59].

1.6 Основні перекладацькі стратегії у перекладі поетичних текстів

Будь-який переклад виконується з допомогою застосування перекладацької стратегії, вибір якої може виступати як свідомим вибором перекладача, так і підсвідомою схильністю до тих чи інших перекладацьких патернів.

Основними перекладацькими стратегіями є форенізація (очуження) та доместикація (одомашнення), що охоплюють як лінгвальні модифікації, так і культурну маркованість тексту. [21, с. 1]

Щоб краще зрозуміти мету та специфіку застосування двох основних стратегій перекладу, можна умовно поділити переклад на два види:

- 1) Спрямований на якомога точнішу передачу форму
- 2) Націлений на відтворення змісту у максимальній відповідності до оригіналу

Стратегія доместикації полягає в орієнтації на зміст, де відтворення смислів є першочерговим завданням перекладача. Ця стратегія передбачає цілеспрямоване усунення всіх факторів, що стоять на заваді розумінню тексту через структурні альтерації [54, с. 85]

Натомість застосовуючи форенізацію, перекладач зосереджується на формі, навіть якщо це знижує коефіцієнт зрозумілості тексту. Таким чином, стратегії одомашнення та очуження збігаються з двома типами перекладу: дослівним вільним. Якщо стисло, доместикація націлена на читача, а очуження — на оригінальний текст. [28 с. 58].

Беручи до уваги вищеописані особливості, можна схарактеризувати стратегію нейтралізації як стратегію “золотої середини”. [11,] Вона являє собою проміжний щабель між стратегіями одомашнення та відчуження. [3, с. 132]

Під стратегією нейтралізації мається на увазі зниження інтенсивності культурних маркерів на всіх мовних рівнях з допомогою вилучення культурно маркованих конструкцій, або їхньої заміни на більш нейтральні з емоційної, стилістичної чи культурної точки зору. [19, с. 216]

Найчастотнішими перекладацькими трансформаціями, якими супроводжується стратегія нейтралізації, є: описовий переклад, генералізація, вилучення, заміна. [19, с. 217]

Стратегія нейтралізації має низку негативних аспектів застосування [3, с. 133], серед них:

- 1) Втрата культурних особливостей твору, що часто призводить до нівелювання прагматичної функції оригінального тексту;
- 2) Зниження експресивної інтенсивності тексту, деформація системи художньої образності;
- 3) Надмірне обтяження, нагромадження тексту, що ускладнює його сприйняття реципієнтом.

1.7 Роль Ади Негрі в італійському літературному процесі. Індивідуальні особливості поетичної творчості авторки.

Ада Негрі — видатна письменниця кінця XIX - початку XX сторіччя. Успіх прийшов до авторки ще на початку її творчого шляху з огляду на теми, що вона підіймала у своїх творах. [32]

У ті часи жінки-літераторки у своїх текстах зверталися переважно до тем кохання, сімейного життя тощо. Проте новаторство Ади Негрі не обмежується літературною творчістю жінок: поетеса змальовує недоліки капіталістичної системи, соціальну несправедливість, економічну нерівність та класову боротьбу, тобто підіймає теми, нехарактерні для тогочасних італійських і світових літературних процесів. [37]

Таким чином, поезія Ади Негрі справила надпотужний вплив не лише італійську літературу, а й на тогочасну суспільну свідомість. Її творчий шлях бере початок у другій половині 19 сторіччя, у часи, коли жінки-літераторки були рідкістю як для європейської літературної сцени в цілому, так і для італійської зокрема. Її успіх допоміг проторувати шлях не одній італійській письменниці. [31, с. 1]

Втім, на початку своєї літературної діяльності Негрі небагато уваги приділяє образіві жінки в своїх творах. Натомість провідним мотивом її ранньої творчості є класова нерівність. Це тема, до якої поетеса неодноразово звертається у своїй збірці “Fatalità”. Зокрема вона розкривається у віршах “I Vinti”, “Birichino di strada”, “Hai lavorato?” тощо. [31, с. 1-2]

Ада Негрі звертається до соціальних проблем свого часу, чи не вперше за історію італійської літератури висвітлює у своїх творах проблеми класової нерівності та бідності на такому рівні. [31, с. 2]

Поезія Негрі відмінно репрезентує цілий літературний рух. Тематика її віршів перегукується з тогочасними суспільними настроями, італійськими реаліями та безпосередньо літературною течією Веризму.

Леся Українка [13, с. 45] визначала такі стильові особливості поезії Ади Негрі:

- 1) ідейність
- 2) простота образів
- 3) типовість
- 4) Тенденційність
- 5) щирість тону

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ I

Переклад текстів ліричного підстилю художнього стилю — це комплексний багаторівневий процес, що вимагає від перекладача глибокого розуміння лінгвостилістичних особливостей як мови оригіналу, так і мови перекладу.

Специфічні риси поетичного тексту, зокрема ритмометрична система, насиченість тропами, образність тощо вимагають застосування перекладачем перекладацьких трансформацій для досягнення адекватного, якісного перекладу.

Крім того, при перекладі слід враховувати культурно-прагматичний аспект, без якого неможливе досягнення якісної міжкультурної комунікації. Безеквівалентні конструкції, пов'язані з культурними реаліями та контекстом, зумовлюють застосування перекладацьких стратегій для якісного відтворення оригінального тексту мовою перекладу.

Важливим елементом поетичних текстів є також ідіостиль автора оригіналу, що теж вимагає розуміння з боку перекладача задля належного відтворення тексту мовою перекладу.

Таким чином, переклад текстів ліричного підстилю художнього стилю вимагає від перекладача високого рівня професійної майстерності, творчого підходу та глибокого розуміння культурних особливостей. Лише при врахуванні всіх цих аспектів можливо створити переклад, який не тільки передає зміст оригіналу, але й зберігає його літературну цінність, унікальні риси та експресивність.

РОЗДІЛ II: СПЕЦИФІКА ПЕРЕКЛАДУ ТЕКСТІВ ЛІРИЧНОГО ПІДСТИЛЮ ХУДОЖНЬОГО СТИЛЮ З ІТАЛІЙСЬКОЇ МОВИ НА УКРАЇНСЬКУ НА ПРИКЛАДІ ПОЕЗІЇ АДИ НЕГРІ

2.1. Підходи П. Грабовського та Лесі Українки до відтворення структурних та лексико-граматичних особливостей поетичних текстів Ади Негрі

2.1.1 Питання збереження структури італомовного тексту у перекладі українською. Підходи П. Грабовського та Лесі Українки

Попри те, що Ада Негрі справила вагомий вплив не лише на італійський літературний процес, а й на світові тенденції, ставши однією з найвидатніших жіночих постатей у літературі, на сьогодні українських перекладів ліричних творів письменниці існує вкрай мало.

Найбільший вклад у відтворення її творчого доробку українською мовою здійснив український поет і перекладач Павло Грабовський понад сто років тому. Звісно ж, існували й інші численні спроби відтворення віршів авторки українською мовою, втім інтерес в контексті нашого дослідження становлять саме його переклади. Не тільки тому, що в них містяться численні трансформації та видозміни, а й тому, що його внесок у відтворення ліричних текстів Ади Негрі українською мовою лишається найвагомим навіть у наш час.

Павло Грабовський мав унікальний підхід до перекладу, вважаючи його рівноцінним оригіналу за критерієм художньо-літературної цінності. [5, с. 136] Письменник стверджував, що першочерговим завданням перекладача є не максимально точно відтворення оригіналу на всіх мовних рівнях та уникнення будь-яких модифікацій, якщо у них немає потреби, а відтворення оригінальної ідеї, духу перекладного тексту.

Крім того, Грабовський вірив, що переклади можуть бути настільки ж насиченими лексичними та художніми засобами, наскільки й твори оригінальні, таким чином маючи змогу збагачувати мову перекладу. Згідно з його концепцією, переклади також мають вважатися частиною культурно-національних здобутків. [5, с. 136]

Свої переклади автор неодноразово називав переспівами [7, с. 459], адже в процесі відтворення текстів українською, ті зазнавали численних лексичних, структурних та граматичних модифікацій. Наприклад, вірш Негрі “Hai lavorato?” [59] (“Ти мені признався, що мене кохаєш...” [56, с. 59-60]), в оригіналі має 8 строф по 5 рядків, а в перекладі українською — 8 строф по 4 рядки.

Це не одиничний випадок. Так поезія “Storia Breve” [59] (“Вона була мов мрія поетична...” [46, с. 188-189]), що в оригіналі містить 4 строфи по 3 рядки кожна, в перекладі П. Грабовського набуває форми італійського сонета, маючи в сукупності чотирнадцять рядків: два катрени (чотиривірші) і два терцети (тривірші).

Крім того, перекладач додає кілька оригінальних строф до своїх перекладів “I grandi” [61] (“Дивую я з тих дужих, повних сили...” [50, с. 186-187]), і “Madre Operaia” (“Вчись над книжками в хатиноньці темній...” [48, с. 60-61]).

Натомість поезія “Nebbie” [59] (“Встає туман долиною...” [45, с. 188]) у перекладі позбувається своєї унікальної структури. Тобто, якщо в оригіналі кожна строфа завершується рядком, який складає лише одне слово, то Грабовський у своєму перекладі розширює текст, що змушує переклад відрізнятись від оригіналу зокрема візуально:

Soffro—Lontan lontano

Le nebbie sonnolente

Salgono dal tacente

Piano.

Встає туман долиною,

Окрив її хустиною.

Ох, гірко сиротиною

На білім світі жить !

З цього випливає, що переважна більшість текстів у перекладі П. Грабовського зазнає структурних змін. Водночас з точки зору ритмомелодики і метрики, його переклад найчастіше виконано відповідно до оригіналу. Так,

принаймні у вищезгаданих “Storia Breve”, “Hai lavorato?”, “I grandi” і “Madre Operaia” збігається віршовий розмір.

Говорячи про українські переклади творчого доробку Ади Негрі, не можна не згадати ще й постать Лесі Українки, яка переклала два вірші Негрі: “Vacio morto” [61] (“Смутної провесни, серед травиці...” [43]) і “Fine di sciopero” [61] (Кінець страйку [43]).

Варто зазначити, що Лариса Петрівна Косач мала глибоке розуміння творчих нюансів поетичного мистецтва Ади Негрі, позаяк займалася дослідницькою роботою у цій сфері, і навіть окреслила основні риси стилю письменниці та тогочасних літературних тенденцій Італії [13, с. 26-61].

Загалом, постаті Лесі Українки та Ади Негрі в літературних процесах України та Італії відповідно є подібними, про що свідчать спільні риси, притаманні творчості письменниць: поєднання в тексті чуттєвості, емоційної експресивності з контрастною строгістю викладення думки.

Підхід Лесі Українки до перекладу поезії Негрі суттєво відрізняється від підходу Павла Грабовського. Перекладачка особливу увагу приділяє точному відтворенню структури тексту, уникає додавань чи неточностей у перекладі. Наприклад:

*Fra l'erba, in una triste primavera,
Una precoce mammola fiorì. [61]*

*Смутної провесни, серед травиці,
Фіалки цвіт дочасний розцвітав;
[43]*

Проте навіть у перекладах Лесі Українки, яким притаманна точність і відповідність до оригінального тексту, наявні незначні структурні модифікації. Йдеться про зміну розміру вірша:

*Fredda era l'aria.—Prima ancor di vivere, Зимовим холодом повіяло з діброви –
L'esile fior morì. [61] I ніжний цвіт зів'яв. [43]*

Тоді як оригінальна поезія написана хореем, віршовий розмір перекладу — ямб. Це пояснюється складністю точного відтворення віршових розмірів при перекладі з італійської на українську.

Позаяк мови мають низку фундаментальних відмінностей, бездоганне відтворення ритмомелодики при перекладі становить особливий виклик. Крім того, ритмікою нерідко нехтують задля збереження лексико-граматичних, смислових характеристик тексту. Однак слід зауважити, що найчастіше альтерації спостерігаються на всіх мовних рівнях, а перекладачі мають за мету збереження балансу між усіма аспектами поетичного тексту.

2.1.2 Роль граматичних особливостей у контексті перекладу з італійської на українську

Зазвичай при перекладі найбільше змін тексти ліричного підстилю зазнають на граматичному рівні, адже точною передачею порядку слів речення зазвичай жертвують задля збереження ритмомелодики, як-от у рядках:

*Fra l'erba, in una triste primavera, Смутної провесни, серед травиці,
Una precoce mammola fiorì. [61] Фіалки цвіт дочасний розцвітав; [43]*

Леся Українка змінює порядок розташування обставин, хоч граматичні правила мови перекладу цього не вимагають, щоб зберегти і відтворити милозвучність поезії.

Крім того, граматичні зміни нерідко зумовлюються відмінностями у граматичних правилах мови оригіналу та мови перекладу. До прикладу, в італійській мові прикметник, що виступає означенням, у реченні найчастіше розташовується після слова, що він описує. В українській мові — навпаки, у

кінці. І хоча це правило не є строгим, при перекладі з італійської на українську й навпаки, порядок слів часто зазнає змін, як от:

Le scarpe rotte e l'aria capricciosa [61] У **подраних** чоботях ноги [44]

Проте слід наголосити також на тому, що ліричному підстилеві характерне певне нехтування граматичними правилами, якщо цього вимагає ритмометрика.

Існують також безеквівалентні граматичні категорії, мовні явища та конструкції, що вимагають застосування перекладацьких трансформацій, як от явище артикля в італійській мові.

При перекладі прозових творів артикль зазвичай опускається, замінюється вказівними займенниками тощо. У випадку поезії, нерідко вилучення артикля вимагає певної компенсації з боку перекладача для збереження ритму.

Таким чином, перекладачі нерідко вдаються до заміни, додавання, використання зменшувально-пестливих чи більш розгорнутих форм:

Fra l'erba, in una triste primavera, [61] *Смутної провесни, серед **травиці**,*
[43]

Ne la stamberga ove non giunge il sole *Вчись над книжками в **хатиноньці***
[59] *темній* [45]

Часто різниця у граматичних правилах двох мов, відсутність чи наявність тих чи інших граматичних категорій, зумовлює такі структурні модифікації як зміна розміру вірша чи кількості стоп. Наприклад, вищезгадана поезія “Nebbie”, що вирізняється своєю небагатослівністю, у перекладі зазнає змін у розмірі та кількості стоп:

*Alto gracchiando, i corvi,
Fidati all'ali nere,
Traversan le brughiere
Torvi. [59]*

*Через стени заплакані
Летять галки налякані;
Важка журба в їх краканні:
Так хочеться тужити ! [47]*

2.1.3. Лексичні модифікації у перекладі поетичних творів Ади Негрі українською мовою

Якщо у випадку прози якомога повніше збереження та належна передача змісту тексту є першочерговим завданням, то в перекладі лірики цей аспект має радше другорядне значення.

Натомість на перший план виходить передача ідеї, мотивів, інколи — ритмомелодики тексту, тому в процесі перекладу оригінал зазнає безлічі лексичних модифікацій, адже трансформації не обмежуються виключно безеквівалентною лексикою. Наприклад:

*Ne la **stamberga** ove non giunge il sole
Studia, figlio di popolo, che porti [59]*

*Вчись над книжками в **хатиноньці**
темній;*

Вчись, як народу служить ! [48]

У цьому випадку Павло Грабовський замінює слово “stamberga“, що означає темне і незатишне приміщення чи будівлю [42]. Близьким за значенням в українській мові вважається слово “халупа”, хоч воно і охоплює семантичне поле слова “stamberga“ не повністю.

Таким чином, слово має радше негативну конотацію. Натомість перекладач використовує слово з іншою, позитивною конотацією задля збереження ритміки тексту.

2.1.4 Аналіз перекладацьких трансформацій, застосованих у перекладах ліричних творів Ади Негрі

Впродовж дослідження було проаналізовано дванадцять перекладів поезій Ади Негрі, з них десять, виконаних П. Грабовським, та два, виконані Лесею Українкою.

Під час аналізу нам вдалося виявити 107 перекладацьких трансформацій (див. Додаток А), з них — 2 комплексні трансформації, що містили по 2 види перекладацьких трансформацій, застосованих одночасно, і 105 простих трансформацій.

До загальної вибірки увійшло 10 поезій, перекладених Павлом Грабовським, з-поміж яких загалом було виявлено 96 перекладацьких трансформацій, а також 2 поезії, перекладені Лесею Українкою, у яких вдалося нарахувати 11 трансформацій.

Звідси випливає, що у поезіях, перекладених П. Грабовським у середньому наявно 9,6 перекладацьких трансформацій, а в перекладах Лесі Українки цей показник становить лише 5, 5.

Структурні альтерації, такі як зміна кількості рядків у строфі чи загальної кількості строф, не було враховано під час оцінки кількості модифікацій, наявних у перекладених текстах.

Як і було передбачено, з огляду на різницю підходів до перекладу та індивідуальних стилів двох перекладачів, Грабовський в середньому застосовує значно більше перекладацьких трансформацій, тоді як переклади Лесі Українки характеризуються порівняною строгістю і відповідністю до оригінального тексту.

Що стосується видів трансформацій, найчастіше у поезіях траплялися заміни. Їхня відсоткова частка від загальної кількості трансформації становила 43,9%. (див. Додаток Б)

Другим за частотою використання є додавання (22,4%), втім у випадку Лесі Українки цей вид трансформації присутній помітно менше. Натомість

другим за кількістю видом трансформації, наявним у її перекладах, є перестановка.

Це стосується й вилучення, частка використання якого є рівною частці вживання перестановки, і становить 13,1%. Якщо у перекладах Павла Грабовського використання вилучень є доволі частотним явищем, то у випадку перекладацької праці Лесі Українки, поетеса намагалася передати оригінальний текст якомога точніше, зберігши усі закладені в нього сенси та структурні особливості.

2.2. Особливості відтворення системи художньої образності поетичного тексту при перекладі

2.2.1. Роль повторів у поезії Ади Негрі. Проблема їхнього перекладу

Як зазначалося вище, з огляду на різницю у граматичних правилах, денотативних і конотативних значеннях певних лексем і мовних конструкцій, а також необхідність збереження ритмометричної системи попри вищезгадані розбіжності, передача художньої образності становить особливий виклик при перекладі текстів ліричного підстилю.

Існують різні підходи та прийоми, до яких вдаються під час перекладу художніх засобів, що містяться в поетичних текстах. Їх можна чітко окреслити на прикладі відтворення повторів, що містяться в оригінальних творах.

Повтори в контексті поезії Ади Негрі — надважливий елемент, адже авторка нерідко застосовує їх з метою підвищення загальної експресивності тексту.

Інколи засоби української мови дозволяють повною мірою відтворити повтор при перекладі, як от у випадку “*Fine di sciopero*” (“Кінець страйку”), у якому Леся Українка відтворює епіфору, повністю її зберігаючи:

Si fissarono in volto, emunti, lividi

Per insonnia, per fame e per dolore (...)

Всі переглянулись, бліді, знеможені

Безсонням, голодом, змаганням, горем.

(...)

(...) *Si fissarono in volto, emunti, lividi* (...) *Vci переглянулись, бліді,*
Per insonnia, per fame e per dolore. [61] *знеможені*
Безсонням, голодом, горем. [43]

Іноді повне збереження рефренів не є можливим та їх відтворюють лише частково. Так, у випадку поезії “*Vacio morto*” (“Смутної провесни, серед травиці...”), визначною рисою якої є зіставлення явищ природи та внутрішнього стану ліричної героїні з допомогою повторів, Леся Українка зберігає їх лише частково, наприкінці строфи:

Fra l'erba, in una triste primavera, *Смутної провесни, серед травиці,*
Una precoce mammola fiori. *Фіалки цвіт дочасний розцвітав;*
Fredda era l'aria. — Prima ancor di vivere, *Зимовим холодом повіяло з діброви —*
L'esile fior morì. *І ніжний цвіт зів'яв.*

Su la mia bocca, in una triste sera, *Був вечір сумний, на устах у мене*
Un bacio dal mio cor per te fiori. — *Із серця поцілунок виникав;*
Volgesti il capo.... — prima ancor di vivere, *Не повернувся ти — і любий поцілунок*
Il bacio mio morì.— [61] *Ще не розцвів, зів'яв. [43]*

Перекладачка зберігає зіставлення, втім робить його менш очевидним. Такий вибір пояснюється наявністю в оригінальному тексті безеквівалентної конструкції “*prima ancor di vivere*”, яку дослівно можна перекласти “ще до того, як почати жити”. Українською сполука звучить дещо неприродно, особливо коли йдеться про квіти чи дії. Крім того, на заваді стають ще і її розміри, що безпідставно нагромаджували б текст.

Існують також випадки, коли збереження повторів при перекладі не є можливим. Наприклад, у своєму перекладі “Birichino di strada” (“В пилу, серед бруду людської дороги...”) Павло Грабовський вилучає єдинопочаток повністю:

Quando lo vedo per la via fangosa (...) В пилу, серед бруду людської дороги
Quando il vedo fra i carri o sul selciato (...) Шмигля ніж возами нещасне
[59] хлоп'ятко, [43]

Найчастіше у випадку повного вилучення певного художнього засобу застосовується компенсація. У випадку “В пилу, серед бруду людської дороги...”, йдеться про експресивізацію, насичення тексту емоційно забарвленою лексикою:

Quando il vedo fra i carri o sul selciato Шмигля ніж возами нещасне
Coi calzoncini a brani, хлоп'ятко,
Gettare i sassi nelle gambe ai cani, Б'є байдики, краде без стиду,
Già ladro, già corrotto e già sfrontato; Танцює все безжурне, все в виду...
[59] Бур'ян серед поля... [43]

Поза тим, автор компенсує вилучення анафори додаванням метафори “бур'ян серед поля”.

2.2.2. Специфіка перекладу метафор в контексті італійсько-українського перекладу

Метафори — невіддільна частина поетичного доробку Ади Негрі, адже чи не в кожному творі авторка вдається до їхнього використання. Розгляньмо декілька прикладів застосування і перекладу метафор.

Існують ситуації, у яких метафори мають прямий відповідник в українській мові. У таких випадках переклад слова чи локуції дещо спрощується, адже не вимагає додаткових трансформацій чи прийомів з боку перекладача:

*Ferreo serpe, il vapor passa e
rimbomba [59]*

В степах змія залізна засичала [55]

В оригінальному тексті Неґрі застосовує словосполучення “ferreo serpe” на позначення потягу. З огляду на те, що дослівний переклад “залізна змія” звучить у тексті доречно, розуміло і природно, Павло Грабовський обирає не видозмінювати сполуку. Натомість перекладач ще й розширює метафору, замінюючи слово “rimbombare” (досл. — гриміти, гуркотіти [39, с. 468]) словом “засичати”.

Інколи при перекладі на українську оригінальні конструкції італійською втрачають своє значення. Коли трапляється безеквівалентна, чи непритаманна мові перекладу конструкція, перекладач може обрати замінити її повністю, чи частково видозмінити:

*Schiavo languente fra dorato lezzo? Зріс гидким рабом ти в золотих
[59] кайданах [56]*

Так відбувається зі словосполученням “dorato lezzo”. Слово “lezzo” дослівно перекладається як “сморід”, або “бруд” [39, с. 329]. У сполучі з прикметником “dorato” (укр. — позолочений, золотистий, золотий [39, с. 184]) прямий переклад українською мовою є небажаним, адже такий оксюморон в контексті поезії може бути незрозумілим.

Тому Грабовський обирає замінити його більш звичним для української мови стійким словосполученням “золоті кайдани”, що чітко окреслює ставлення ліричної героїні до уявного співрозмовника.

Крім того, застосування перекладацьких трансформацій для відтворення метафор може зумовлюватися контекстуальними чи структурними чинниками. Так, наприклад, локуцію “fior di spina” у вірші “Birichino di strada”, що дослівно перекладається як “квітка терену” (проте може використовуватися і на позначення й інших рослин з шипами, таких як іглиця чи троянда), перекладач відтворює двома різними способами:

Quando lo vedo ridere e saltare, Танцює все безжурне, все в виду...
Povero fior di spina, [59] Бур'ян серед поля... [43]

“Anch'io vissi nel lutto e nelle pene.
Anch'io son fior di spina; [59] І я пристановища в світі не знала,
Зросла як билина тоненька; [43]

У цьому випадку такий вибір перш за все зумовлено необхідністю збереження ритмомелодики тексту. Кожен з рядків, у якому використовується метафора, містить різну кількість стоп, які необхідно відтворити. Крім того, трансформації зумовлено ще й фактором рими, позаяк розташування локуції у рядку бере участь в римуванні, і, відповідно, вимагає певного закінчення задля її збереження.

2.2.3. Особливості відтворення епітетів в італійській поезії українською мовою

Що стосується епітетів, які теж зустрічаються у великій кількості як у поетичних текстах італійською і українською мовою загалом, так і у творах Ади

Негрі зокрема, існує декілька способів їх відтворення при перекладі залежно від наявності еквівалентної лексеми чи конструкції у мові перекладу.

Крім того, на вибір між збереженням, видозміною чи вилученням художнього засобу впливають й інші фактори, серед них:

- Ритмомелодика тексту
- Римування
- Різниця/збіг у кількості складів локуції чи лексеми у мові оригіналу і мові перекладу
- Контекстуальні чинники
- Інші фактори

Якщо говорити про епітети в поезії Негрі та їхньому відтворенні при перекладі, у проаналізованих текстах наявні різні підходи до їхнього відтворення українською мовою.

Так, наприклад, інколи при перекладі епітет втрачається:

Vuoi di mia fresca giovinezza il fior!... *На молодий вік мій ласо зазіхаєш.*
[59] [5]

Попри те, що, подібно до італійської, в українській мові існує асоціативний зв'язок між концептами молодості та свіжості, Грабовський вирішує позбутися художнього засобу при перекладі. У цьому випадку вибір перекладача зумовлює розташування епітета в тексті, доречність його використання у контексті строфи.

Розгляньмо інший випадок відтворення епітета в поетичному тексті, а саме його збереження:

Fra l'erba, in una triste primavera, *Смутної провесни, серед травиці,*
[61] [43]

У наведеному уривку Леся Українка повною мірою зберігає як художній засіб, так і його конотацію, застосовуючи еквівалентний відповідник прикметника “triste” — “смутий”.

Існують випадки, коли перекладач додає художні засоби до тексту. Найчастіше такі випадки зумовлюються необхідністю компенсації, збагачення системи художньої образності, експресивізацією тексту тощо:

*S'avanzan sotto il **rigido rovaio**
Con passo uguale e tardo. [59]*

*Ідуть вони... Ревуть **вітри сердиті**,
Спиняючи слабкий їх, тихий крок; [55]*

В оригінальному тексті слово “rigido” вжите у значенні “суворий”, “сильний”, тобто зі своїм першочерговим значенням. Водночас Грабовський вирішує замінити слово на “сердитий” задля підвищення емоційного забарвлення локуції.

2.2.4. Порівняння як елемент художньої образності ліричного твору в італійській та українській мовах, його відтворення при перекладі

Нерідко в текстах ліричного підстилю художнього стилю можна зустріти порівняння. Цей художній засіб порівняно просто відтворити при перекладі з італійської на українську, з огляду на існування в обох мовах граматичної категорії порівняльного сполучника, з допомогою якого утворюється порівняння. У випадку італійської мови, йдеться про сполучник “come”. Українською мовою еквівалентними італійському сполучнику виступають слова “мов”, “немов”, “наче”, “неначе”.

Однак, попри наявність еквівалентної граматичної категорії, іноді перекладачі постають перед труднощами, коли йдеться про переклад порівнянь у поетичних текстах. Вони зумовлюються як ритмометричною системою і необхідністю збереження рими за її наявності, так і різницею в тлумаченні порівнюваних понять в італійській та українській мові:

*I tuoi sguardi profondi come notte
Inseguono nel vuoto
Dei fantasmi fuggevoli le frotte
Che sorgon dall'ignoto. [61]*

*Чого вид твоїй зрана облягла турбота,
Душу пригнітила навісна мара,
Що мов блудний огник зпосеред болота
Віщуваннем прикрим в очи зазира? [57]*

У наведених рядках Павло Грабовський замінює порівняння на метафору. Цей вибір зумовлюється необхідністю збереження рими у строфі за дотримання певної кількості складів у рядку.

Іншим прикладом перекладу порівняння є рядки з поезії “I vinti” (“О, скільки їх! Не сотки — мільйони..”):

*Essi cercano me.—Tutti son giunti.—
Flutuando com'onda [59]*

*Густа юрба — немов бурхливе
море,—*

Мене кругом затоплює воно. [55]

У цьому випадку перекладач зберігає порівняння українською. Крім того, воно дещо видозмінюється: “onda” (укр. — хвиля [39, с. 385]) перетворюється на локуцію “бурхливе море”. Це спричиняє альтерацію сенсу, адже в оригіналі художній засіб вживається задля підкреслення єдності, одноманітності юрби, у той час як у перекладі застосовується більш хаотичний, неконтрольований образ, що відображає стан непевності ліричної героїні, втрату контролю.

Таким чином, можна зробити висновок, що при перекладі одні художні засоби мають властивість трансформуватися в інші. Тобто, вони є взаємозамінними, якщо цього вимагає контекст, синтаксичні особливості тексту, або ж граматичні правила двох мов.

2.3. Перекладацькі стратегії відтворення культурно-прагматичного аспекту творчості Ади Негрі

Поезії Ади Негрі притаманна простота образів та порівняна культурна нейтральність, через що авторка є доволі відомою та вшанованою поза межами рідної країни.

Це помітно спрощує переклад, адже перекладачі рідше стикаються з проблемою передачі італійських реалій та безеквівалентних лексичних одиниць, що пов'язані з італійською культурою.

Втім культурно маркована лексика, хоч і в невеликій кількості, все ж присутня в текстах. У випадку перекладів Павла Грабовського, превалюючою перекладацькою стратегією є нейтралізація, наприклад:

Se tu fossi plebeo, ma sovra gli uomini [59] Коли-б був ти **вбогим**, а дивився в гору, [56]

Torna, vitello d'ôr. Так вернись знічев'я
Torna fra balli, carte e prostitute [59] В карти собі грати та бенкетувати, [56]

Особливо цікавим є другий випадок, адже Грабовський вилучає біблійний образ золотого тельця, що є знайомим українській читацькій аудиторії. Втім в італійській мові та культурі образ використовується дещо частіше.

Поетичним перекладам Грабовського також притаманне збагачення тексту культурно маркованою лексикою, наприклад:

Io ti risposi: Слухай же, **козаче**.
Quando, a te vicina, [61] Того **серце** плаче [57]

В оригінальних рядках “Tu pur verrai” (“Ти питав у мене: „Чого так сумуєш...””) культурно маркована лексика відсутня. Перекладач вдається до додавання.

Вартим уваги є також явище експресивізації, що є доволі типовим для перекладу поетичних текстів:

<i>Sono donne che, presso il capezzale</i>	<i>Тіни безталанниць, що жили на світі</i>
<i>De lo sposo o del figlio,</i>	<i>Серед злиднів лютих та скорбот німих,</i>
<i>Vider lenta calar l'ora mortale</i>	<i>Бачили, як мерли мужики та діти,</i>
<i>De l'ultimo periglio: [61]</i>	<i>А їх покидали на біду самих. [57]</i>

Грабовський застосовує заміну. Нейтральне слово “donne” (укр. — жінки) перетворюється на емоційно забарвлене “безталанниці”. Крім того, перекладач застосовує додавання “злиднів лютих та скорбот німих”, що також певною мірою збагачує емоційне тло вірша. Нарешті, “sposo” (укр. — чоловік) [39] у перекладі стає “мужики”, що надає дещо іншого забарвлення реченню.

Таким чином перекладач змальовує життя нижчого класу, розставляє емоційні акценти і доповнює загальне тло, що дає українському читачеві змогу якісніше та глибше зрозуміти текст.

Перекладач наближує оригінал до українських фольклорних творів, змінюючи розмір вірша, а також додаючи культурно марковану лексику, характерну для текстів українського фольклору. Це робить вірш простішим та зрозумілішим, більш звичним з точки зору української літературної традиції.

Перекладам Лесі Українки також певною мірою притаманна експресивізація, хоч ті й містять порівняно менше текстових модифікацій.

Наприклад, у своєму перекладі “Fine di sciopero” (“Кінець страйку”) авторка замінює нейтральну лексичну одиницю “donna” на емоційно забарвлену “стара”:

Inferma all'ospedale
È la mia donna. [61]

«Моя **стара** давно
у шпиталю» [46]

Що стосується відтворення культурного аспекту поетичного тексту, Леся Українка, як і Павло Грабовський, переважно застосовує нейтралізацію. Так, культурно маркована лексема “Ercole”, що означає “Геркулес”, “силач” [39, с. 198] (дослівно слово можна перекласти як “той, що за силою рівний Геркулесу”. [33, с. 359]) перетворюється на нейтральні “моторний, дужий”:

<i>Bracia e favilla il guardo, irruppe in</i>	<i>Тут скрикнув парубок з вогнистим</i>
<i>Ercole</i>	<i>поглядом,</i>
<i>Di vent'anni: No: mai!—Tutti dobbiamo</i>	<i>Моторний, дужий: «Ні! Сього не</i>
<i>[61]</i>	<i>буде! [46]</i>

Таким чином, поширена в італійськомовному просторі метонімія “Ercole” при перекладі втрачається. Втім перекладачка певною мірою компенсує цю трансформацію, додаючи епітет “з вогнистим поглядом” задля збагачення системи художньої образності тексту.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ II

Дослідивши специфіку перекладів поетичних текстів вдалося встановити, що у випадку творчого доробку Ади Негрі, підходи до перекладу мають суттєві відмінності з точки зору відтворення структурних, граматичних та лексичних особливостей.

У випадку структурних видозмін, перекладам Грабовського притаманні численні модифікації, тоді як для перекладів Лесі Українки характерна якнайбільша відповідність текстові оригіналу.

Шляхом оцінки кількості та відсоткового співвідношення типів перекладацьких трансформацій було визначено, що переклади Павла Грабовського містять порівняно більше видозмін на лексико-граматичному рівні, аніж переклади Лесі Українки.

Крім того, було помічено різницю у найчастіше застосовуваних типах перекладацьких трансформацій. Таким чином, П. Грабовський найчастіше вдається до заміни, а Леся Українка — до перестановки.

Що стосується передачі системи художньої образності при перекладі, ми виявили, що тропи мають взаємозамінну властивість, а також можуть опускалися, зазнавати модифікацій, чи залишитися в тексті без змін під час перекладу.

Вдалося визначити й спільні риси у перекладацьких підходах, а саме переважання стратегії нейтралізації у перекладі текстів ліричного підстилю художнього стилю.

ВИСНОВОК

В роботі було досліджено ключові аспекти перекладу поезії видатної італійської поетеси Ади Негрі українською мовою. Робота здійснювалася з урахуванням особливостей художнього перекладу, який передбачає не лише точну передачу змісту оригіналу, але й збереження його естетичного впливу.

Проведене дослідження дозволило визначити головні граматичні, синтаксичні, лексико-семантичні, культурно-прагматичні особливості поетичних текстів Ади Негрі.

Аналіз перекладів П. Грабовського та Лесі Українки дозволив виявити як спільні, так і індивідуальні риси їхніх перекладацьких підходів, що зумовлені як особистими стилями перекладачів, так і специфікою оригінальних текстів. Було виявлено, що переклади Лесі Українки виконано у максимальній відповідності до оригіналу, тоді як Павло Грабовський застосовує порівняно більше текстових модифікацій.

Впродовж дослідження було встановлено, що підходи до перекладу поетичних текстів можуть сильно різнитися. Так, інколи ми спостерігали суттєві структурні модифікації, вилучення та додавання великих відрізків тексту. Водночас у інших випадках тексти майже не зазнавали змін.

Вибір перекладача зазвичай диктувався специфікою перекладного твору, тобто його змістом, системою ритмомелодики та метрики, художньо-експресивною складовою тексту.

Що стосується культурно-прагматичного аспекту, як відомо, відтворення культурних реалій завжди вимагає застосування певної перекладацької стратегії. У випадку перекладів поезії Ади Негрі, продуктивнішою виявилася стратегія нейтралізації. Крім того, було помічене явище збагачення тексту культурно маркованою лексикою мови перекладу, у випадку перекладацької діяльності П. Грабовського.

У процесі дослідження було здійснено порівняльний аналіз оригінальних творів та їхніх українських перекладів на всіх мовних рівнях. Встановлено, що обидва перекладачі застосовували різні перекладацькі трансформації, які мали

на меті адаптацію текстів до української мовної та культурної реальності, зберігаючи при цьому авторську ідею та художню цінність оригіналу. Метод суцільної вибірки дозволив визначити частоту використання певних трансформацій, що допомогло глибше зрозуміти перекладацькі стратегії, які використовувалися для досягнення адекватності перекладу.

Дослідивши тексти перекладу та оригіналу, ми дійшли висновку, що під час перекладу частотним є явище експресивізації. Ця тенденція притаманна художньому перекладу загалом, і поетичному зокрема.

Як висновок, переклад поезії вимагає збереження балансу між ритмомелодичною системою, експресивністю тексту, його змістом. Перекладачі вдаються до різних методів саме з цією метою. Найчастіше у текстах присутні значні модифікації на одному рівні, або ж незначні на усіх рівнях.

Таким чином, результати даного дослідження можуть бути корисними для подальших досліджень у галузі перекладознавства, зокрема у сфері поетичного перекладу, а також для практики перекладу художніх творів, оскільки вони підкреслюють важливість міжкультурної комунікації та збереження естетичної цінності поезії в процесі перекладу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Безпечний І., Теорія Літератури. Видавництво “Молода Україна”. Торонто, Канада. 1984. 304 с.
2. Веклич О. А., Особливості відтворення італійських реалій українською мовою у перекладі роману Грації Деледди “Тростини на вітрі”. Мовні і концептуальні картини світу 51. 2015. 106-111 с.
3. Воробкало В.В., Сітко А.В. Причини застосування перекладацької стратегії нейтралізації. International scientific and practical conference. Італія. 2019. с 131-135.
4. Гордієнко Н.М. Поняття перекладацької еквівалентності як центральна проблема теорії художнього перекладу. Софія : Бял ГРАД-БГ, 2012. с. 43
5. Грабовський П.А. Вибрані твори: В 2-х т. Т. 2. – К.: Дніпро, 1985. С.117-136
6. Грабовський П. А. Московські переклади творів Шевченкових Зібрання творів у 3 т. – К., 1960. – Т. 3
7. Грабовський П. А. Передмова до збірки “Доля”. Зібрання творів у 3 т. — К., 1959 – Т. 1
8. Єрмоленко С. Новий словник епітетів української мови. Лексикографічний бюлетень: Зб. наук. пр. — К.: Ін-т української мови НАН України, 2009. — Вип. 18. — укр. 2009.
9. Журавель, Т. В., Хайдарі, Н. І. Поняття перекладацьких трансформацій та проблема їх класифікації. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету, 19(2), 2015.
10. Карабан, В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури.[англ./укр.]: Навчальний посібник для ВНЗ. Нова Книга, 2002.
11. Коптілов В. В. Першотвір і переклад: роздуми і спостереження. Київ: Дніпро, 1972. 214 с.

- 12.Лазаренко Л. М. Вступ до перекладознавства. Курс лекцій. Маріуполь 2004. – 139 с.
- 13.Леся Українка. Зібрання творів у 12 тт. Т. – К. : Наукова думка, 1975. С. 26-61
- 14.Мариниченко О. А., Веклич О. А. Особливості перекладу українською мовою італійської поезії (на матеріалі творчого доробку Ади Негрі) Київ. 2024
- 15.Пономарів О. Д. Стилїстика сучасної української мови. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2000. с. 15
- 16.Приблуда Л., Єронїна С. Метафора як засіб вторинної номїнації: лїнгвістичний аспект. Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалїзації - Вип. 81. 2022. с. 228–231
- 17.Ребрїй О. В. Сучасні концепції творчості у перекладі: [монографія] / О. В. Ребрїй. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. – 376 с.
- 18.Савченко І. В., Гуляк А. Б. Основи віршування: Навчальний посібник. Київ: Міжнародна фїнансова агенція, 1997. 110 с.
- 19.Севастюк, М. Стратегія нейтралїзації в англїйсько-українському перекладі конфронтаційних політичних текстів. Закарпатські фїлологічні студії, 2 (29), 2023
- 20.Стрїха М. Український художній переклад: між літературою і націєтворенням. К.: Факт—Наш час. 2006. Сер. «Висока полиця». 344 с.
- 21.Струк І.В. Векторність перекладацьких стратегій / І.В. Струк // Issues of modern philology in the context of the interaction of languages and cultures. - Venice (Italy): Baltia Publishing, 2019. – С. 161-165
- 22.Табаковська Е. Когнітивна лїнгвістика і поетика перекладу монографія. Івано-Франківськ : Вид-во Прикарпат. нац. ун-ту ім. В. Стефаника, 2013. с. 125-126
- 23.Фомїна Л. В. Методичні рекомендації з дисциплїни «Особливості перекладу художніх творів» для студентів заочно-дистанційної

- освіти спеціальності «Переклад» / Упоряд.: Л. В. Фоміна. Д. : Державний ВНЗ «Національний гірничий університет». 2015.
- 24.Чередниченко, О. І., Коваль Я. Г. Теорія і практика перекладу. К.: Либідь, 2005, 370.
- 25.Шевченко, Л. І. Концепти теорії інтелектуалізації літературної мови в контексті розвитку стилю масової інформації. Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика (7). 2003: 3-15 с.
- 26.Яблуновська К. До питання відтворення жанру в поетичному перекладі. Миколаїв. 2013
- 27.Brogan T. V. F., Preminger A. The new Princeton encyclopedia of poetry and poetics. Princeton University Press; 1993.
- 28.Eco U. The Role of the Reader. – Bloomington : Indiana University Press, 1994. 273 p
- 29.Horrakh L. L'intertestualità: un intervento macrostrutturale nell'ambito dei meccanismi di funzionamento testuale in dipendenza al problema della traduzione. Trieste Linguistica 31, no. 1. 1991. P. 445-454
- 30.Jackson, R. From Translation To Imitation. University of Tennessee, TN (USA). 2015
- 31.JSTOR [Електронний ресурс]: Phelps, R. S. (1919). An Italian Poetess: Ada Negri. The North American Review, 209(761), с. 528–539. - Режим доступу: <http://www.jstor.org/stable/25122159>
- 32.Largo, M. La narrativa breve femminile nel primo Novecento: Grazia Deledda e Ada Negri. Università degli Studi di Padova. 2018
33. Migliorini, B. Storia della lingua italiana. Vol. 1. Sansoni, 1988.
- 34.Newmark, P. Non-literary in the Light of Literary Translation. The Journal of Specialised Translation, 1, 2004
- 35.Newmark, P. Approaches to translation (Language Teaching methodology series). Vol. 213. Oxford: Pergamon Press, 1981.
- 36.Perrine L. Sound and sense, poetry: the elements of poetry. (2nd. Ed) USA: Harcourt Brace Jovanovich, Inc. 1963.

37. Pistollato C. L'emancipazione della donna tra storia e racconto-
Femminismo letterario e sentimento sociale nell'opera di Ada Negri.
Venezia -Università Ca'Foscari. 2017

ДОВІДКОВІ ДЖЕРЕЛА

38. Бусел ВТ. Великий тлумачний словник сучасної української мови. Вид-во «Перун», Київ–Ірпінь, 2005.—1728 с
39. Італійсько-український словник. Українсько-італійський словник: 230000 + 210000: два в одному томі: 440000 одиниць перекладу. Під загальною редакцією В. Бусела. К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2013 — 1124 ст.
40. Русанівський В. М., Тараненко О. О., Зяблюк М. П. Українська мова. Енциклопедія. Київ – Вид-во “Українська Енциклопедія” ім. М. П. Бажана. 2000. 820 с.
41. Abrams, H. . A glossary of literary terms. Orlando, FL: Harcourt Brace College Publishers. 2018
42. Zingarelli, N. Vocabolario della lingua italiana – lo Zingarelli, Zanichelli, Bologna. 2008

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

43. Леся Українка. Зібрання творів у 12 тт. – К. : Наукова думка, 1975. с. 285-286
44. Негрі А. “В пилу, серед бруду людської дороги...”. З італ. пер. Павло Грабовський. - 1899, т. 5, ч. I: 130 - 131. I.
45. Негрі А. “В той час, як нам дошкулять серця рани...”. З італ. пер. П. Грабовський. - 1899, т. 7, ч. I: 61. I.
46. Негрі А. “Вона була мов мрія поетична...”. З італ. пер. П. Грабовський. - 1899, т. 7, ч. I: 188 - 189. I.
47. Негрі А. “Встає туман долиною...”. З італ. пер. П. Грабовський. — 1899, т. 7, ч. I: 188. I.

- 48.Негрі А. “Вчись над книжками в хатиноньці темній...”. З італ. пер. П. Грабовський. - 1899, т. 7, ч. I: 60 - 61. I.
- 49.Негрі А. “До тебе, мій друже, до тебе, мій друже...”. З італ. пер. П. Грабовський. - 1899, т. 5, ч. I: 131 - 132. I.
- 50.Негрі А. “Дивую я з тих дужих, повних сили...”. З італ. пер. П. Грабовський. - 1899, т. 7, ч. I: 186 - 187. I.
- 51.Негрі А. “З яких джерел надхмарних береш ся...”. З італ. пер. П. Грабовський. - 1899, т. 7, ч. I: 63. I.
- 52.Негрі А. “Зросли жита як золото на ниві...”. З італ. пер. П. Грабовський. - 1899, т. 7, ч. I: 63. I.
- 53.Негрі А. “Не вертай ся - оставай ся...”. З італ. пер. П. Грабовський. - 1899, т. 5, ч. I: 131. I.
- 54.Негрі А. “Не зважаю на тебе я, доле...”. З італ. пер. П. Грабовський. - 1899, т. 5, ч. I: 133 - 135. I.
- 55.Негрі А. “О, скільки їх! Не сотки - мільйони...”. З італ. пер. П. Грабовський. - 1899, т. 7, ч. I: 61 - 62. I.
- 56.Негрі А. “Ти мені признав ся, що мене кохаєш...”. З італ. пер. П. Грабовський. - 1899, т. 7, ч. I: 59 - 60. I.
- 57.Негрі А. “Ти питав у мене: “чого так сумуєш...””. З італ. пер. П. Грабовський. - 1899, т. 5, ч. I: 132 - 133. I.
- 58.Негрі А. “Шумить бурхливе море, на скелі з ревом скаче...”. З італ. пер. П. Грабовський. - 1899, т. 7, ч. I: 62 - 63. I.
- 59.Project Gutenberg [Електронний ресурс]: Negri, A. Fatalità. 1892 - Режим доступу: https://www.gutenberg.org/cache/epub/Hai_lavorato?36239/pg36239-images.html
- 60.Project Gutenberg [Електронний ресурс]: Negri, A. Maternità. 1904 - Режим доступу: <https://www.gutenberg.org/cache/epub/36061/pg36061-images.html>

61. Project Gutenberg [Электронный ресурс]: Negri, A. *Tempeste*. 1896 -
Режим доступа:
<https://www.gutenberg.org/cache/epub/36063/pg36063-images.html>

RIASSUNTO

Lo studio esamina gli aspetti chiave della traduzione in ucraino delle poesie dell'importante poetessa italiana Ada Negri. Il lavoro è stato svolto tenendo conto delle peculiarità della traduzione letteraria, che prevede non solo la trasmissione accurata del contenuto originale, ma anche la conservazione del suo impatto estetico.

Questa ricerca ha permesso di individuare le principali caratteristiche grammaticali, sintattiche, lessicali e semantiche, culturali e pragmatiche dei testi poetici di Ada Negri.

L'analisi delle traduzioni di P. Grabowski e Lesya Ukrainka ha evidenziato caratteristiche comuni e individuali dei loro approcci alla traduzione, determinate sia dallo stile personale dei traduttori sia dalle specificità dei testi originali. È emerso che le traduzioni di Lesya Ukrainka sono realizzate nel massimo rispetto dell'originale, mentre Pavlo Hrabovskyi utilizza relativamente più modifiche testuali.

Lo studio ha rivelato che gli approcci alla traduzione di testi poetici tendono a variare notevolmente. Così, a volte abbiamo osservato modifiche strutturali significative, riduzioni e espansioni di ampie sezioni di testo. Allo stesso tempo, in altri casi, i testi non sono stati quasi modificati. Allo stesso tempo, in altri casi, i testi non venivano sottoposti alle modificazioni sostanziali.

La scelta del traduttore è stata solitamente dettata dalle specificità dell'opera da tradurre, ovvero dal suo contenuto, dalla metrica e versificazione e dalla componente artistica ed espressiva del testo.

Per quanto riguarda l'aspetto culturale, la riproduzione di realtà culturali richiede sempre una scelta di un certo approccio traduttivo. Nel caso della traduzione della poesia di Ada Negri, neutralizzazione si è rivelata la più usato approccio traduttivo. Inoltre, nel caso dell'attività di traduzione di P. Grabowski è stato notato il fenomeno dell'arricchimento del testo con il vocabolario culturalmente marcato della lingua di arrivo.

Nel corso dello studio è stata condotta un'analisi comparativa delle opere

originali e delle loro traduzioni ucraine a tutti i livelli linguistici. È emerso che entrambi i traduttori hanno utilizzato diverse trasformazioni traduttive volte ad adattare i testi alla realtà linguistica e culturale ucraina, pur preservando l'idea dell'autore e il valore artistico dell'originale. Il metodo del campionamento continuo ci ha permesso di determinare la frequenza di alcune trasformazioni, che ci ha aiutato a comprendere meglio le strategie traduttive utilizzate per ottenere l'adeguatezza della traduzione.

Dopo aver studiato i testi della traduzione e dell'originale, siamo giunti alla conclusione che il fenomeno dell'arricchimento emotivo è frequente nella traduzione. Questa tendenza è insita nella traduzione letteraria in generale e nella traduzione poetica in particolare.

In conclusione, la traduzione della poesia richiede di mantenere un equilibrio tra il sistema ritmico e metrico, l'espressività del testo e il suo significato. A questo scopo, i traduttori utilizzano diversi metodi. Il più delle volte, i testi contengono modifiche significative a un livello o modifiche minori a tutti i livelli.

ДОДАТОК А: Перекладацькі трансформації у поетичних текстах виписані методом суцільної вибірки

№	Оригінал	Переклад	Трансформація
Birichino di strada			
1.	Quando lo vedo per la via fangosa Passar sucido e bello,	В пилу, серед бруду людської дороги, Щодня його бачиш: обшарпаний, чорний,	заміна
2.	Quando lo vedo per la via fangosa	В пилу, серед бруду людської дороги,	додавання
3.	Quando lo vedo per la via fangosa Passar sucido e bello,	В пилу, серед бруду людської дороги, Щодня його бачиш: обшарпаний, чорний,	заміна
4.	Colla giacchetta tutta in un brandello, Le scarpe rotte e l'aria capricciosa;	У подраних чоботях ноги, А сьмілий, хороший, моторний!	вилучення
5.	Quando il vedo fra i carri o sul selciato Coi calzoncini a brani,	Шмигля ніж возами нещасне хлопятко, Бе байдики, краде без стиду,	вилучення
6.	Quando il vedo fra i carri o sul selciato	Шмигля ніж возами нещасне хлопятко,	вилучення

	Coi calzoncini a brani ,	Бє байдики, краде без стиду,	
7.	Quando lo vedo ridere e saltare, Povero fior di spina ,	Танцює все безжурне, все в виду... Бурян серед поля...	заміна
8.	Un'angoscia per lui dentro mi serra;	Як камінь гнітить мене думка: що доля	додавання
9.	E penso che sua madre è all'officina, Vuoto il tugurio e il padre al cellulare,	В тюрмі його батько , А мати на хліб заробляє.	перестановка
10.	E dico: "Che farai, Tu che stracciato ed ignorante va	Як камінь гнітить мене думка: що доля З тобою кінець кінцем зробить?	додавання
11.	Vile e perverso spacciator d'inganni ,	Дурисьвіт , мистецький на всякі облуди,	перестановка
12.	Vile e perverso spacciator d'inganni, Operaio solerte, o borsaiuolo?	Дурисьвіт , мистецький на всякі облуди, Чи чесний нетяга - як знати?	вилучення
13.	L'onesta blusa avrai del manovale,	Робітницька блюза тобі припадає,	перестановка

	Ti rivedrò bracciante o condannato, Sul lavoro , in prigione, o all'ospedale?...".	Літ двацять мине: безпритульну дитину Тюрма чи шпиталь дожидає?	вилучення
14.	Anch'io vissi nel lutto e nelle pene.	І я пристановища в світі не знала,	
15.	Anch'io son fior di spina ;	Зросла як билина тоненька ;	конкретизація
16.	E l'ebbi anch'io la madre all'officina,	По наймах тинялась ріднесенька ненька ...	заміна
17.	E l'ebbi anch'io la madre all'officina ,	По наймах тинялась ріднесенька ненька ...	генералізація
18.	E anch'io seppi il dolor... ti voglio bene".	От за що так, мій безталанний, Тебе я кохаю Без краю!	додавання
Tu pur verrai			
19.	I tuoi sguardi profondi come notte	Чого вид твій зрана облягла турбота,	антонімічний переклад
20.	Nel tuo cor v'è una lacrima repressa, Geme una corda infranta.	Ніби перервалась і струна остання: Ти не засьпівала весело	перестановка

		й разу?	
21.	Qual lontano spavento di sventura L'anima ti sorprende?...—	Так промов, голубко, що ти прочуваєш; Чого серце беть ся наче на ножах?"	додавання
22.	Tutta pallida in faccia, Sento il mio gracil corpo di bambina	Мое личко зблідле, тіло ще дитяче	заміна
Hai lavorato?			
23.	Vuoi dal mio labbro un bacio ed un sorriso. Vuoi di mia fresca giovinezza il fior!	Прагнеш поцілунків, жартів та любови, На молодий вік мій ласо зазіхаєш.	заміна
24.	Ma dimmi: L'ansie, le battaglie e gl'impeti Sai tu d'un ideal che mai non langué?	А чи працював ти, як працюють люди ; Чи боровсь за мрії, що нам світять всюди;	антонімічний переклад
25.	Sai tu d'un ideal che mai non langué?	Чи боровсь за мрії , що нам світять всюди;	заміна
26.	Sai tu che sia soffrir?... Che ti val la tua forza ed il tuo sangue,	Чи ти відав горе? Та ще хочу знать я: Де подів ти розум, душу та завзяття ?	додавання

27.	La tua florida e bella gioventù? ...	Ти пристав, віддавши їм найкращі літа ?	заміна
28.	Torna fra balli, carte e prostitute;	В карти собі грати та бенкетувати,	заміна
29.	Io non vendo i miei baci ed il mio cor.	Ні за які гроші не продам себе я.	вилучення
30.	Se stanche avessi l'operose braccia,	Коли-б потомились на роботі руки,	заміна
31.	Ma t'ardesse nel grande occhio un balen;	А блискавки в очах дивним світлом грали;	заміна
32.	Se tu fossi plebeo, ma sovra gli uomini	Коли-б був ти вбогим, а дивив ся в гору,	заміна
33.	Torna, vitello d'ôr. Torna fra balli, carte e prostitute;	Ти не кажеш слова... Так вернись знічевя В карти собі грати та бенкетувати,	вилучення
34.	E nel tuo vasto cerebro gagliardo Avvampasse la febbre del pensier,	А в голові думка думку знов будила, —	вилучення
35.	E nel tuo vasto cerebro gagliardo Avvampasse la febbre del pensier,	А в голові думка думку знов будила, —	заміна

Bacio morto			
36.	Fra l'erba, in una triste primavera,	Смутної провесни, серед травиці,	перестановка
37.	Una precoce mammola fiori.	Фіалки цвіт дочасний розцвітав;	перестановка
38.	Fredda era l'aria.	Зимовим холодом повіяло з діброви –	додавання
39.	Su la mia bocca, in una triste sera,	Був вечір сумний, на устах у мене	перестановка
40.	Volgesti il capo... —prima ancor di vivere,	Не привернувся ти – і любий поцілунок	антонімічний переклад
Madre operaia			
41.	Ne la stamberga ove non giunge il sole	Вчись над книжками в хатиньці темній;	заміна
42.	Studia, figlio di popolo, che porti	Вчись, як народу служить !	заміна
43.	Scritte ne gli occhi assorti De l'ingegno le mistiche parole,	В зорі твоїм сяє геній таємний, В тілі здоровім біжить	додавання
44.	E pugna colla voce e colla penna,	Бий ся з потугами їх навісними Думкою, словом, пером;	додавання
45.	D'alti orizzonti il folgorar	Ясні обрії розкрий	заміна

	sublime,	перед ними,	
46.	D'alti orizzonti il folgorar sublime,	Ясні обрії розкрий перед ними,	вилучення
Spes			
47.	L'anima le sue grandi ali dischiude	Душа до хмар, порвавши всі кайдани,	заміна
48.	L'anima le sue grandi ali dischiude	Душа до хмар, порвавши всі кайдани,	додавання
49.	Librata a vol.	Тіка з землі.	антонімічний переклад
50.	In alto, insanguinata aquila altera, Posa, ove tutto è gel, Ove l'urlo non san de la bufera La vetta e il ciel.	Там холодно, там вихор затихає В журливім сні; Туди летять, як кров із них бурхає, Орли сумні.	перестановка
51.	In alto, insanguinata aquila altera,	Туди летять, як кров із них бурхає,	заміна
52.	In alto, insanguinata aquila altera,	Орли сумні.	додавання
53.	Mite una voce dal profondo prega:	А потім знов гукаємо з завзяттям	заміна

54.	Amore, amor!...	„Кохать, кохать!“	заміна
I vinti			
55.	Sono cento, son mille, son milioni.	О, скільки їх ! Не сотки — міліони,	додавання
56.	Son orde sconfinate.	А там іще — не злічиш скільки всіх...	заміна
57.	Son orde sconfinate.	А там іще — не злічиш скільки всіх...	додавання
58.	S'avanzan sotto il rigido rovaio Con passo uguale e tardo.	Ідуть вони... Ревуть вітри сердиті, Спиняючи слабий їх, тихий крок;	заміна
59.	Nuda è la testa, l'abito è di saio, Febbricitante il guardo.	В лахмітті всі, а голови не вкриті, У погляді — журба з важких думок.	перестановка
60.	Nuda è la testa, l'abito è di saio	В лахмітті всі, а голови не вкриті,	заміна
61.	Mi pigia, mi nasconde, m'imprigiona;	Вони мене гуртом беруть в неволю;	вилучення
62.	Sento i rôchi respiri,	Я слухаю: не дишуть, а хриплять;	додавання

63.	«Noi veniam dalle case senza fuoco,	„Ми кинули невитоплені хати,	заміна, перестановка
64.	Veniam dai nascondigli,	Всю нашу тьму, кромішну та глуху,	додавання
65.	Veniam dai nascondigli,	Всю нашу тьму, кромішну та глуху,	заміна
66.	Noi veniam dalle case senza fuoco,	Ми кинули невитоплені хати	заміна
67.	Noi lo cercammo un ideal di fede,	„Шукали ми собі ратунку в вірі,	заміна
68.	Ed esso ci ha traditi.	Нас зрадили, — ми не знесли образ.	додавання
69.	Ov'è dunque la speme?... Ove la forza?..	Шпурнули нас. Де ділась ти, надіє?	вилучення
70.	Pietà!... Noi siamo i vinti.	О, згляньте ся ! Завязано нам сьвіт!	додавання
71.	Pietà!... Noi siamo i vinti.	О, згляньте ся ! Завязано нам сьвіт!	заміна
72.	... Sopra e d'attorno a noi, del sol raggiante	„Скрізь гарно так; блакитне небо сяє,	заміна
73.	Scoppia e trasvola il vasto inno festante Del bacio e del lavoro:	В низу, в горі гремить — не затихає Величній гимн любови	заміна

		і труда.	
74.	Scoppia e trasvola il vasto inno festante Del bacio e del lavoro:	В низу, в горі гремить — не затихає Величній гимн любови і труда.	перестановка
75.	Ferreo serpe, il vapor passa e rimbomba	„В степах змья залізна засичала,	вилучення, заміна
76.	Chiama l'industria con guerriera tromba	Гучна труба індустрії зібрала	перестановка
77.	Mille bocche si cercan desiose Innamoratamente,	„Скрізь тисячі закоханих раюють У любощах солодких та палких;	додавання
78.	Mille vite si lancian generose Nella fornace ardente;	Скрізь тисячі з неправдою воюють, А ми... в сльозах ми гинемо тяжких.	заміна
79.	E inutili siam noi! ..—Chi ci ha gettato	„Що в нас було — ми марно розгубили;	заміна
Cascata			
80.	O cascata impetuosa?...	Ти скажи, водоспаде ревучий,	додавання
81.	Tu scrosciando volgi al mar;	Тебе чує море сине, Обіймає як свого...	додавання

82.	Spumi, brilli, ridi, spruzzi, e niun t'arresta	Ти шумиш,— ніхто не спине	вилучення
83.	In te il sole si rispecchia, e niun t'arresta Ne l'immensa eternità.	Так сияй : ніхто не спине Бігу вічного твого!	заміна
I grandi			
84.	Ammiro i Forti che, baciati in fronte Da bocca sovrumana,	Дивую я з тих дужих, повних сили, Що поцілунки божі в їх горіли	заміна
85.	E lanciaron dal culmine a l'intento	І блиск небесних мрій;	заміна
86.	Ai maledetti che Gesù redense E i fratelli han tradito,	Прощав Христос, а Юди продавали	конкретизація
87.	Ebbero, e un ospedale ove morire, E sono morti amando .—	Та все в душі своїй чуття глибокі Любови берегли.	заміна
88.	Senza sol, senza pane, senza veste,	Без сонця, без кутка,	вилучення
89.	Senza sol, senza pane, senza veste,	Без сонця, без кутка,	заміна
Storia breve			
90.	Ella pareva un sogno di poeta;	Вона була мов мрія	додавання

	Vestìa sempre di bianco, e avea nel viso La calma d'una sfinge d'oriente.	поетична, Неначе сфінкс незрозуміла, У білому убранні все ходила, Струнка як статуя антична;	
91.	Vestìa sempre di bianco, e avea nel viso La calma d'una sfinge d'oriente.	Неначе сфінкс незрозуміла, У білому убранні все ходила,	додавання
92.	Ma quel desìo la consumò— ne l'ore D'un crepuscol d'ottobre ella morìa, Come verbena quando manca il sole.	А в вечері, мов у стефу билина, Схилила ся... Осіння хуртовина Над нею завивала.	перестановка
93.	Come verbena quando manca il sole.	А в вечері, мов у стефу билина,	заміна
94.	D'un crepuscol d'ottobre ella morìa,	Схилила ся... Осіння хуртовина	генералізація
Nebbie			
95.	Soffro—Lontan lontano Le nebbie sonnolente	Встає туман долиною, Окрив її хустиною.	перестановка

96.	Salgono dal tacente Piano.	Ох, гірко сиротиною На білім світі жить !	додавання
97.	Alto gracchiando, i corvi , Fidati all'ali nere,	Через степи заплакані Летять галки налякані;	заміна
98.	E mi ripete: Vieni, È buia la vallata.	Зовуть мерці, примарами Витаючи над хмарами:	додавання
99.	Come ho freddo! Son sola; Pel grigio ciel sospinto	Сама я скрізь. О, хто мені Пригріє серце? В гомоні	заміна
Fine di sciopero			
100.	Stanchi di lotta.—E l'uno disse, torbido : —A che scopo?... si muore.—	Один промовив, злиднями загничений : «Що ж?.. смерті не поборем...»	заміна
101.	Di stenti.—E un altro: Inferma a edale È la mia donna .—Su le teste un brivido	— «Моя стара давно у шпиталю», —	заміна

102.	È la mia donna.—Su le teste un brivido Passò, nero, glaciale.	Додав ще третій. Жах насунув хмарою, Всі похололи з жалю.	заміна
103.	Bracia e favilla il guardo, irruppe un Ercole Di vent'anni: No: mai!—Tutti dobbiamo Sino all'ultimo dì, tutti, resistere....	Гут скрикнув парубок з вогнистим поглядом, Моторний, дужий: «Ні! Сього не буде!	заміна
104.	Non bruti , uomini siamo!...—	Ми ж не товар , ми — люде!»	заміна
105.	Per insonnia, per fame e per dolore, Stanchi di lotta.	Безсонням, голодом, змаганням, горем.	заміна

ДОДАТОК Б: Статистичні показники використання перекладацьких трансформацій

meta-chart.com